

Svenska för invandrare på folkhögskola

— Kartläggning för 2016 och 2017

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
INLEDNING	7
Enkäten.....	7
Statistik från Statistiska centralbyrån.....	7
Bakgrund	8
Sfi startade inom folkbildningen.....	8
Sfi övergick i kommunal regi 1986.....	9
Sfi idag.....	9
Folkhögskolornas verksamhet med invandrare utöver sfi.....	12
Folkhögskolornas ordinarie verksamhet	12
Svenska från dag ett.....	12
Etableringskurs	13
Studiemotiverande folkhögskolekurs.....	14
Sfi-betyg utan sfi-kurs.....	14
Sfi på folkhögskolorna – omfattning och resultat.....	15
Kraftig ökning av folkhögskole-sfi, som ofta bedrivs småskaligt.....	15
Sfi på folkhögskola ökar även 2017.....	17
Merparten är folkhögskole-sfi.....	18
Folkhögskolans sfi bedrivs i små enheter	18
Högre andel kvinnor	18
Spridning över Sverige.....	20
Studieresultat och antal timmar.....	22
Längre studietid i folkhögskolans sfi	22
Hur är kurserna organiserade?	24
Folkhögskola eller filial	24
Målgruppsinriktning.....	24
Samverkan med andra	25
Flexibilitet i tid och gruppammansättning.....	25
Kombination med andra folkhögskolekurser	25
Sfi på folkhögskolevis.....	26
Hinder för folkhögskolemässighet	26
Sfi på folkhögskolevis fullt ut.....	28
Sfi på folkhögskolevis på filialer.....	28
”Etableringssvenska”	29
Samarbetet med kommunerna och ersättningen för sfi.....	30
Rekryteringen av deltagare.....	30
Krångligt anser många.....	31
Ekonomi huvudorsak till att inte ha sfi	31

Ersättningsnivåer.....	31
Skolinspektionens tillsyn.....	33
Två granskningar av angränsande verksamheter	33
Genomförd tillsyn.....	34
Folkhögskolornas erfarenhet av kontakter med Skolinspektionen	34
Betygssättningen	35
Tillgång till lärare.....	36
Bilaga. Enkätfrågor	37

SAMMANFATTNING

Att erbjuda invandrare undervisning i svenska uppstod som företeelse inom civilsamhället efter andra världskriget och bedrevs med statligt stöd av folkbildningen under ett tjugotal år fram till 1986, då svenska för invandrare kommunaliserades. På senare år har folkbildningens aktiviteter på området börjat öka igen.

Kartläggningen visar att

- 66 folkhögskolor har betygsrätt för sfi. 41 av folkhögskolorna använder sig av betygsrätten, varav 7 folkhögskolor endast för att ge betyg åt enstaka deltagare. Folkhögskolor med sfi finns i elva län.
- Merparten av folkhögskolorna bedriver folkhögskole-sfi enligt den möjlighet som gavs från och med 2011 för folkhögskolor att vara anordnare av sfi och erhålla betygsrätt. Folkhögskolorna bedriver sfi på uppdrag eller som entreprenad endast i begränsad omfattning.
- Flertalet folkhögskolor bedriver sfi småskaligt med mycket färre deltagare än andra sfi-anordnare.
- Sfi på folkhögskolorna har ökat tiofaldigt på ett tiotal år. Sfi på folkhögskola hade 2016 cirka 6 000 kursdeltagare, vilket utgör cirka 3 procent av alla kursdeltagare i sfi. 2017 ser sfi på folkhögskola ut att öka ytterligare i volym.
- Folkhögskolorna har en högre andel kvinnor som deltagare i sfi än övriga anordnare och de har en högre andel deltagare på studieväg 1 än många andra anordnare, det vill säga fler elever med kort utbildningsbakgrund.
- Folkhögskolornas sfi har högre undervisningstäthet än andra anordnare, det vill säga fler närvarotimmar per vecka. Detta kan återspegla folkhögskolornas höga ambitioner att bedriva sfi folkhögskolemässigt.
- Låga ersättningsnivåer och regelverket för sfi gör det svårt för många folkhögskolor att bedriva sfi på ett folkhögskolemässigt sätt.
- Många folkhögskolor anser att det redan nu går att bedriva sfi folkhögskolemässigt – självständigt, flexibelt och individanpassat. Men de flesta folkhögskolorna önskar en större frihet att bedriva sfi på folkhögskolevis, vilket idealt skulle innebära:

små gruppstorlekar, hög lärartäthet, att studierna får ta den tid som individen behöver, att planer och mål görs av deltagarna och inte genom kursplaner, att omdömen ersätter betygskriterier, att sfi skulle vara en heltidsaktivitet integrerad med andra folkhögskoleverksamheter och att sfi var insatt i en utbildningskedja på folkhögskolan från asylsvenska via sfi till studier motsvarande grundskola och gymnasium på Allmän kurs och även till yrkeskurser.

- Sammanfattningsvis vill många folkhögskolor kunna erbjuda nyanlända något bredare och djupare än nuvarande sfi – någon slags ”etableringssvenska”, där sfi bedrivs med hela folkhögskolans potential.

INLEDNING

Kartläggningen av svenska för invandrare i folkhögskolan är gjord under november 2017. Utbildningsdepartementet har under oktober 2017 bett Folkbildningsrådet om information rörande sfi i folkhögskolorna: omfattning, organisering, pedagogik, betygssättning, samarbete med kommunerna, ekonomisk ersättning, samverkan med Skolinspektionen samt tillgång till lärare.

Underlag för kartläggningen har varit befintliga uppgifter i statistik och publicerade dokument, viss ny statistik från Statistiska centralbyrån, en enkätundersökning till de 66 folkhögskolor som har betygsrätt för sfi samt intervjuer med några folkhögskolerektorer.

Enkäten

En enkät har sänts till de 66 folkhögskolor som enligt Skolinspektionen har betygsrätt för svenska för invandrare. 63 av skolorna har svarat. En enkätfråga gällde statistik för perioden höstterminen 2016–vårterminen 2017. Övriga enkätfrågor rörde synpunkter på sfi i nuläget. Av de folkhögskolor som svarade var det 22 som inte hade någon sfi under den efterfrågade perioden.

Statistik från Statistiska centralbyrån

Skolverket presenterar kontinuerligt statistik över sfi, men en stor del av statistiken är inte specificerad på folkhögskolor. Därför har viss statistik beställts av Folkbildningsrådet från Statistiska centralbyrån för denna kartläggning. Statistiken presenterar alla kursdeltagare per skolkommun, det vill säga de kommuner där folkhögskolorna ligger. Statistiken bygger på senast inhämtade uppgifter som är för 2016.

Bakgrund

Den här kartläggningen söker svar på ett antal frågor om hur folkhögskolorna arbetar med svenska för invandrare. För att sätta in frågeställningarna i en kontext finns det anledning att först kortfattat beskriva hur relationen mellan sfi och folkbildningen sett ut i ett längre perspektiv.

Sfi startade inom folkbildningen

Svenska för invandrare har bedrivits som kurs på folkhögskola under olika omständigheter sedan lång tid tillbaka.

Redan på 1940-talet engagerade sig några folkhögskolor och studieförbund i undervisning i svenska språket för invandrare. Det skedde främst på flyktingförläggningar. Efter en period med ökad invandring under 1950- och 1960-talen och som ett resultat av en framställan från Arbetsmarknadsstyrelsen och Skolöverstyrelsen beslutade regeringen i augusti 1965 om den första breda satsningen på språkundervisning och samhällsorientering för invandrare. Som anordnare anlätades folkbildningen som vid den tiden stod för merparten av vuxenutbildningen i landet. Studieförbunden kom igång mycket snabbt och hade hösten 1965 över 15 000 deltagare. Som mest hade kurserna 250 000 deltagare (1970, ej unika deltagare). Folkhögskolorna var från 1968 engagerade främst genom internatkurser.

Stor vikt lades vid att utveckla effektiva pedagogiska metoder för undervisningen i svenska. Språklaboratorier och studios byggdes, direktmetoden, svenska-på-svenska med flera metoder utvecklades och yrkesinriktade kurser utformades för exempelvis vården och metallindustrin.

I regelverket kom att ingå att målen för folkbildningen i tillämpliga delar även skulle gälla för sfi. 1971 fastställde Skolöverstyrelsen en läroplan. Diskussioner om förhållandet mellan fri folkbildning och läroplansbundna studier ledde till att läroplanen kom att vara endast vägledande.

Ansaret för tillsynen låg hos Skolöverstyrelsens Folkbildningsbyrå. Efter några utvärderingar 1979 av verksamheten föreslog Skolöverstyrelsen att

folkbildningen fortsatt skulle vara huvudsaklig anordnare för svenska för invandrare. Så blev det dock inte.¹

Sfi övergick i kommunal regi 1986

Från och med 1986 övergick huvudansvaret för sfi till kommunerna och med statlig finansiering. Kommunerna gavs möjlighet att anlita olika anordnare för grund-sfi, medan påbyggnads-sfi kunde anordnas med folkbildningen som initiativtagare. Resultatet av förändringen blev en kraftig minskning av folkbildningens engagemang i sfi.²

Sfi idag

Läroplan och kursplan

Sfi ingår sedan 2016 i den kommunala vuxenutbildningen och styrs av *Läroplan för vuxenutbildningen* och av *Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare. Kursplan och kommentarer*. Kursplanen justerades senast i augusti 2017 då de tre studievägarna 1, 2 och 3 omdefinierades avseende de fyra kurserna A, B, C och D så att progressionstakten blir tydligare. Syftet med förändringen var att komma tillrätta med bristande målgruppsanpassning och att kurserna ofta inte varit sammanhållna för individen, i enlighet med propositionen 2014/15:85 *Ökad individanpassning – en effektivare sfi och vuxenutbildning*. Sfi ska vara individanpassad och det ska finnas en individuell studieplan som dokumenterar deltagarnas egna mål och genomgångna kurser. Från och med den 1 januari 2018 övergår ansvaret för kursplanen i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare från regeringen till Skolverket och då träder även en reviderad kursplan i kraft. Syftet är bland annat att nå en ännu tydligare progression i studievägarna, att se över betygsskalans funktion och att se över hur sfi är kopplat till arbetslivet. Skolverket har därtill identifierat ett antal utvecklingsområden för sfi, till exempel hur yrkessvenska kan utvecklas.³

Folkhögskolor som huvudman

Sedan 2011 kan en folkhögskola vara huvudman för utbildning som motsvarar sfi. Som motiv för förändringen angav regeringen att den enskildes valfrihet ökar, att konkurrens på lika villkor skapas, att det öppnar upp för utbildningar som kommunen själv saknar kompetens att erbjuda

¹ Uppgifterna i avsnittet är hämtade ur Kindblom, L (2017). *Invandring och svenskundervisning – så började det. Sfi som folkbildningsuppgift*. Stockholm: GML förlag.

² Kindblom (2017)

³ Skolverket (2016). *Redovisning av uppdrag (Dnr U2015/2596/s) att föreslå hur kursplanen för sfi kan förändras så att studievägarna målgruppsanpassas och blir sammanhållna*. Stockholm: Skolverket.

samt att folkhögskolornas form och pedagogik kan vara ett bra alternativ till den kommunala utbildningen där bland annat internatmöjligheten kan främja språkinläringen.

Om en enskild väljer att studera sfi på en folkhögskola, och folkhögskolan förklarar sig ha för avsikt att ta emot den sökande till utbildningen, är hemkommunen skyldig att, inom vissa ramar, ersätta folkhögskolan för utbildningskostnaderna.

Folkhögskolor som är huvudman för sfi ska få ersättning från elevens hemkommun. Ersättningen ska motsvara kommunens egen kostnad för sfi. Internatkostnader ersätts inte.⁴

Betygsrätt

Det är möjligt för enskilda utbildningsanordnare att få betygsrätt för vuxenutbildning. Betygsrätten innebär att Skolinspektionen ger tillstånd att sätta betyg, anordna provning samt utfärda betyg och intyg för utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning, men inte rätt att sätta slutbetyg.⁵ För uppdragsutbildning gäller tillståndet endast de elever som uppdragsgivaren anvisat. För folkhögskolor, oavsett om de är rörelsedrivna eller landstingsdrivna, finns möjlighet att få tillstånd som endast gäller sfi och som innebär att de kan ta emot elever som är behöriga och har rätt till sfi. För entreprenader finns möjlighet att efter att ha fått betygsrätt ta över vissa av rektors uppgifter, såsom ansvar för betygssättning.

Utbildningsanordnaren ska lämna betygshandlingar och intyg till elevernas respektive hemkommuner.

Sfi med folkbildningen som arrangör

Folkbildningen kan idag engagera sig i sfi på flera olika sätt⁶:

- Folkhögskola eller studieförbund som enskild utbildningsanordnare med eller utan betygsrätt på *uppdrag* av till exempel Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan eller företag. Utbildningsanordnaren har ansvar som i tillämpliga delar motsvarar huvudmans, reglerat i 6 kap. förordning (2011:1108) om vuxenutbildning inklusive dess hänvisningar till andra lagrum. Uppdragsutbildning är inte en del av det offentliga skolväsendet och omfattas inte av krav på systematiskt kvalitetsarbete, inte heller ingår uppdrags-sfi i den nationella statistiken.

⁴ Regeringskansliet (u.å.). *Frågor och svar för propositionen Svenskundervisning för invandrare i folkhögskola*.

⁵ Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning, 6 kap.

⁶ www.skolinspektionen.se. Även Skolinspektionen (2016). *Utbildningsanordnare med betygsrätt*. Stockholm: Skolinspektionen.

- Folkhögskola eller studieförbund som enskild utbildningsanordnare med eller utan betygsrätt på *entreprenad* av kommun/landsting, som är huvudman. Reglering genom skollagen. Entreprenaden sker med stöd av 23 kap. skollagen.
- Folkhögskola som bedriver *utbildning som motsvarar sfi* som särskild utbildningsform och som inte sker på uppdrag av annan juridisk person. Folkhögskolan har ansvar som i tillämpliga delar motsvarar huvudmans, reglerat av 24 kap. skollagen och 6 kap. förordning (2011:1108) om vuxenutbildning inklusive dess hänvisningar till andra lagrum.

Om utbildningen genomförs utan betygsrätt är det rektor i den kommunala vuxenutbildningen som utfärdar betyg.

Skolinspektionen har i sin tillsyn konstaterat att regelverket för sfi är svårgenomträngligt och att anordnarna inte alltid själva kan svara på frågan om vilken typ av sfi de bedriver och därmed inte vilka lagar och förordningar som ska tillämpas.⁷

⁷ www.skolinspektionen.se. Även Skolinspektionen (2016).

Folkhögskolornas verksamhet med invandrare utöver sfi

Den här kartläggningen rör folkhögskolornas arbete med svenska för invandrare. I svaren på den enkät som gjorts framhålls att sfi på folkhögskolorna ses som en av flera pusselbitar i deras engagemang för nyanländas etablering. Därför kan det vara av intresse att se hur sfi är infogad i detta vidare sammanhang.

Folkhögskolornas ordinarie verksamhet

Många av folkhögskolornas deltagare i den ordinarie verksamheten har arbetsmarknadsrelaterade motiv för sina studier. Samtidigt har andelen utrikes födda deltagare ökat stadigt och utgör på Allmän kurs 38 procent (2016), vilket motsvarar närmare 13 000 deltagare.⁸ De utrikes födda deltagarna hör till dem som är mest nöjda med sina folkhögskolestudier.⁹

Folkhögskolorna sammantaget erbjöd 2017 start av ett åttiotal ett-treåriga kurser i svenska språket som inte är sfi-kurser. Många av dessa är tänkta som fortsättningskurser efter den kommunala vuxenutbildningens sfi, inte sällan såsom Allmän kurs med svenska som andra språk. Exempel på andra kurser som förekommer är Allmän kurs i kombination med ”svenska och teckenspråk för invandrare”, ”yrkesförberedande med svenska”, ”svenska inriktning storkök”, ”grundskoleinriktning med svenska som andraspråk”, ”Hemma i Sverige”, ”baskurs för invandrare” och ”kvinnokurs svenska start”.¹⁰

Svenska från dag ett

Sedan hösten 2016 bedriver folkhögskolorna liksom studieförbunden verksamhet för asylsökande inom Svenska från dag ett, med särskilt statligt anslag. Under hösten 2016 hade folkhögskolorna 226 kurser i Svenska från dag ett med 3 436 deltagare. I Folkbildningsrådets uppföljning av

⁸ Folkbildningsrådet (2017a). *Folkbildningsrådets samlade bedömning. Folkbildningens betydelse för samhället 2016*. Stockholm: Folkbildningsrådet

⁹ Folkbildningsrådet (2015). *Steget vidare – undersökning bland folkhögskolornas deltagare 2013*. Stockholm: Folkbildningsrådet.

¹⁰ www.folkhogskola.nu/Kurser/Amnesomraden/Internationellt--Sprak/Invandrarkurser-Kurser-for-nya-svenskar/?take=89

verksamheten konstaterades att deltagarna kommer igång tidigt med att lära sig svenska, att deras språkutveckling är tydlig, att verksamheten gör att de kommer igång med etableringen redan som asylsökande och att andelen kvinnor är något högre än i hela målgruppen för insatsen. Uppföljningen pekar på att folkbildningens metoder fungerar i asylverksamheten, inte minst anpassningen efter deltagarnas skiftande behov. Anordnarna besväras av att verksamheten har egna regler och därför inte kan integreras i den övriga folkbildningsverksamheten och därmed bli ännu mer effektiv.¹¹

Etableringskurs

Sedan 2014 finns Etableringskurs för folkhögskola. Enligt den senaste uppföljningen fanns kursen 2016 vid 108 folkhögskolor och hade nästan 3 500 deltagare. Arbetsförmedlingen anvisar deltagare till kursen, som är sex månader lång och som kan ingå i nyanländas etableringsplan. Kursen kan integreras med kurser i sfi, och deltagarna kan ofta om de så önskar få betyg. Målgruppen är främst nyanlända med kort utbildningsbakgrund som därmed står långt ifrån arbetsmarknaden.¹²

Uppföljningen visar att deltagarna är nöjda med och inte sällan översvallande positiva till det pedagogiska upplägget, även om en del deltagare till att börja med har svårt att förlika sig med folkhögskolans fria pedagogiska form. Folkhögskolemässigheten påverkas inte obetydligt av om sfi ingår eller inte. Regelverket för sfi gör det svårare att bemanna Etableringskursen och bedriva den folkhögskolemässigt, genom att det uppstår en spänning mellan tre olika utbildningsformer: sfi som en formell utbildning, Etableringskursen som är en uppdragsutbildning och den Allmänna kursen som förebild för folkhögskolemässigheten. Konsekvensen är att det är svårare att se det folkbildningsmässiga i Etableringskursen då den är integrerad med sfi.

Det unika som kännetecknar folkhögskolan som utbildningsform är inte lika lätt att uppnå om kursen ges på en filial. Å andra sidan finns filialerna ofta närmare där de nyanlända bor och filialerna ökar därmed tillgängligheten.

Uppföljningen visar att Etableringskursen på grund av okunskap samt administrativa och praktiska skäl inte erbjuder nyanlända i tillräckligt hög utsträckning. Folkbildningens särart är svår att passa in i arbetsmarknadspolitiska administrationssystem.

¹¹ Bernerstedt, M & Håkansson, M (2017). *Folkbildning med asylsökande 2016. Svenska från dag ett och Vardagssvenska i studieförbund och folkhögskolor*. Stockholm: Folkbildningsrådet.

¹² Folkbildningsrådet (2017b). *Etableringskurs på folkhögskola. Perspektiv på folkbildning som arbetsmarknadsåtgärd*. Stockholm: Folkbildningsrådet.

Genom att Etableringskursen ingår i en tvåårig plan från Arbetsförmedlingen är det svårt att erbjuda deltagarna en naturlig fortsättning på folkhögskolan.

Etableringskursen kan ofta fungera som rekryteringsbas till sfi, i de fall folkhögskolan har sådan.

Studiemotiverande folkhögskolekurs

Studiemotiverande folkhögskolekurs är ett annat arbetsmarknadsuppdrag, som har funnits sedan 2010. Kursen pågår i tre månader och deltagarna anvisas av arbetsförmedlingen. Den riktar sig inte enbart till nyanlända, men är ofta en kurs som kan följa på Etableringskursen. Andelen utrikesfödda som går kursen har ökat kraftigt och utgör 30 procent (2016), vilket motsvarar närmare 1 000 deltagare. 13 procent var nyanlända, vilket motsvarar över 400 deltagare.¹³ Ungefär 10 procent av deltagarna i Allmän kurs 2016 kom från Studiemotiverande folkhögskolekurs, som således fungerar som en väg in i folkhögskolan och till fortsatta studier för nyanlända.¹⁴

Sfi-betyg utan sfi-kurs

Det är relativt vanligt att folkhögskolor med betygsrätt använder betygsrätten för att ge betyg till enstaka deltagare i främst Etableringskurs, men även i Allmän kurs, Studiemotiverande kurs och Svenska från dag ett. Det sker i form av ett erbjudande till deltagarna, och folkhögskolan kan inte få kommunal sfi-ersättning i dessa fall.¹⁵

¹³ Folkbildningsrådet (2017c). *Studiemotiverande folkhögskolekurs 2016*. Stockholm: Folkbildningsrådet. Folkbildningsrådet (2017a)

¹⁴ Folkbildningsrådet (2017a)

¹⁵ Folkbildningsrådets enkät till folkhögskolor med betygsrätt i sfi, november 2017

Sfi på folkhögskolorna – omfattning och resultat

Statistiska centralbyrån samlar in data rörande sfi, även gällande folkhögskolorna. Skolverket publicerar sedan ett urval uppgifter, men relativt få av dem är specificerade på folkhögskolorna. Folkbildningsrådets statistik för folkbildningen bygger också på siffror från Statistiska centralbyrån, men det är inte obligatoriskt för folkhögskolorna att rapportera sina sfi-kurser den vägen. Det medför att det är svårt att hitta detaljerade och heltäckande uppgifter om sfi på folkhögskolorna. Därför har det för denna kartläggning gjorts en särskild datainsamling genom en enkät och vissa specificerade data har beställts av Statistiska centralbyrån. Den följande presentationen bygger på data från dessa olika källor.

Kraftig ökning av folkhögskole-sfi, som ofta bedrivs småskaligt

Tabell 1 visar hur sfi har ökat i omfattning sedan 2005 (första året i Skolverkets publicerade statistik), över 2011 (då folkhögskolor för första gången kunde vara huvudman) och fram till 2016 – en tredubbling. Antal kommuner i vilka sfi har anordnats har minskat något medan antalet anordnare ökat markant, framför allt har olika utbildningsföretag stora volymer deltagare.

Folkhögskolorna står för den största ökningen. Antalet folkhögskolor som bedrev sfi har under perioden mer än tiodubblats från 2 till 23. Folkhögskolans antal sfi-elever ökade under perioden från 87 till över 4 500, och kursdeltagarna från 141 till närmare 6 000. Ökningstakten mätt i antalet kursdeltagare har årligen varit kraftig sedan möjligheten för folkhögskolorna att vara huvudman infördes: 2011 +107 procent, 2012 +98 procent, 2013 +34 procent, 2014 +28 procent, 2015 +20 procent och 2016 +31 procent. Folkhögskolans andel av elever och kursdeltagare i sfi var 2016 cirka 3 procent.

Av tabellen framgår att folkhögskolornas sfi sticker ut genom att ha avsevärt färre kursdeltagare per skola än de övriga anordnarna. Folkhögskolorna bedriver således sfi förhållandevis småskaligt.

Av de 23 folkhögskolor som 2006 bedrev sfi-undervisning gjorde 17 det som huvudman och dessa hade 92 procent av folkhögskolans sfi-kursdeltagare. De övriga fem, som hade 8 procent av kursdeltagarna, torde huvudsakligen verka med kommunen som huvudman.¹⁶

Tabell 1. Svenska för invandrare 2005, 2011 och 2016.

Kommuner, anordnare, elever, kursdeltagare, antal huvudmän. [1]

[2]

Anordnare	Antal kommuner	Antal anordnare	Antal elever	Antal kursdeltagare	Antal kursdeltagare per anordnare
2005					
Totalt	252	282	50 759	68 902	244
Kommun	242	246	35 315	47 698	194
Folkhögskola	2	2	87	141	70
Studieförbund	9	10	3 060	4 246	425
Annan	17	24	12 297	16 817	701
2011					
Totalt	260	315	102 434	134 738	428
Kommun	245	254	67 124	89 645	353
Folkhögskola	10	14	868	1 149	82
varav folkhögskola huvudman	7	10	411	439	44
Studieförbund	6	6	3 332	4 232	705
Annan	16	41	31 110	39 712	969
2016					
Totalt	255	332	150 142	198 752	599
Kommun	240	257	93 510	125 300	488
Folkhögskola	23	29	4 459	5 985	206
varav folkhögskola huvudman	17	23	4 080	5 489	239
Studieförbund	8	6	4 382	5 650	942
Annan	36	40	47 791	61 817	1 545

[1] Enligt Sveriges officiella statistik, www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/utbildning-i-svenska-for-invandrare. [2] Elever är unika personer under året medan kursdeltagare kan ha räknas flera gånger om de deltagit i flera kurser under året. Under år 2016 slutförde enligt Skolverket (2017) 36 procent av kursdeltagarna sin kurs, 22 procent avbröt och 42 procent antogs fortsätta kursen nästa år.

Tabell 2 visar att anordnarna av sfi har något olika profil avseende vilka studievägar och kurser som deras kursdeltagare går. Framför allt skiljer de anordnare som går under "annan" ut sig från övriga anordnare av sfi genom att inte ha så många som går studieväg 1 men desto fler som går studieväg 3. Folkhögskolornas kursdeltagare fördelar sig på studievägarna mer som snittet, med en viss övervikt för studieväg 1, där deltagarna med kortare utbildningsbakgrund återfinns.

¹⁶ Skolverket (2017). *Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare 2016. PM*. Stockholm: Skolverket.

Tabell 2. Svenska för invandrare 2016.**Kursdeltagare efter studieväg och kurs.^[1]**

Anordnare	Antal kursdeltagare	Andel (%) på studieväg och kurs					
		1A	1B	2B	2C	3C	3D
Totalt	198 752	6,0	5,9	23,0	19,5	22,0	23,7
Därav							
kommun	125 300	7,4	7,0	23,7	20,2	18,6	23,1
folkhögskola	5 985	6,8	7,4	18,1	20,8	23,3	23,6
studieförbund	5 650	6,9	6,5	19,2	18,9	25,2	23,3
annan	61 817	2,9	3,4	22,4	17,8	28,4	25,0

[1] Enligt Sveriges officiella statistik, www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/utbildning-i-svenska-for-invandrare.

Sfi på folkhögskola ökar även 2017

Tabell 3 bygger på svaren från enkäten i november 2017. 63 av de 66 folkhögskolor som har betygsrätt svarade. Det kan finnas en viss osäkerhet om de uppgifter som uppgivits fullt ut är jämförbara med dem som samlas in av Statistiska centralbyrån. För att begränsa antalet frågor har endast antalet kursdeltagare efterfrågats. Motivet är att det måttet återspeglar omfattningen av sfi både avseende ekonomisk ersättning, som främst baseras på antalet kursdeltagare och inte på givna betyg, och på vilken kapacitet i form av lokaler och lärare som folkhögskolorna planerat utbildningen för. För att räknas som kursdeltagare i statistiken ska personen ha deltagit minst en timme på en kurs och ingen hänsyn tas till om deltagaren fått betyg, gjort avbrott eller fortsätter studera kursen senare.

Det finns oklarheter i om uppgifterna som Statistiska centralbyrån har inhämtat även innehåller uppdrags-sfi och sfi-betyg som ges till enskilda som gått andra kurser på folkhögskolan, men utifrån enkätsvaren för denna kartläggning bedöms omfattningen av dessa två typer vara marginell. Det kan dock finnas anledning för Skolverket att se över riktlinjerna för hur Statistiska centralbyrån ska inhämta uppgifterna om sfi från folkhögskolorna för att säkerställa att all sfi fångas upp.

Tabellen redovisar läget för höstterminen 2016 och vårterminen 2017. Siffror för 2016 finns visserligen redan i Skolverkets statistik men siffror för vårterminen 2017 har efterfrågats för att ge kartläggningen så hög aktualitet som möjligt.

Tabell 2 visar att sfi på folkhögskolorna hade cirka 6 000 kursdeltagare under 2016 och tabell 3 pekar på att med bara ett halvårs förskjuten mätning har verksamheten ökat till 7 700 kursdeltagare. Om verksamheten höstterminen 2017 har samma omfattning som vårterminen kommer antalet kursdeltagare att öka med mer än 50 procent från 2016.

Kursdeltagarnas fördelning på studievägar ser relativt likartad ut, möjligen är tendensen en ännu större betoning på studieväg 1.

Merparten är folkhögskole-sfi

Av de 63 som svarat på enkäten uppger 22 folkhögskolor att de inte har haft sfi under den efterfrågade perioden. I senare avsnitt redovisas vilka skäl de har angivit för att inte vara anordnare trots att de har betygsrätt.

Av de 41 folkhögskolor som hade någon typ av sfi verkade 36 med formen folkhögskole-sfi, vilket innebär att de nyttjat möjligheten som gavs från 2011 att vara egen anordnare. Av dessa 36 folkhögskolor hade 29 egna sfi-kurser, medan 7 uppgav att de inte hade sfi-kurser, men att de använde betygsrätten – utan att få kommunal ersättning – för att ge sfi-betyg till elever i andra typer av kurser såsom Allmän kurs, Etableringskurs och Svenska från dag ett.

Sfi på uppdrag omfattade endast 2 procent av folkhögskolornas kursdeltagare och bedrevs av 2 folkhögskolor. Sfi på entreprenad omfattade 5 procent av kursdeltagarna och drevs av 3 folkhögskolor. Övriga 93 procent av kursdeltagarna återfanns således inom folkhögskole-sfi.

Folkhögskolans sfi bedrivs i små enheter

De mer detaljerade uppgifter som tabell 3 ger av storleken på respektive sfi-verksamhet bekräftar bilden att folkhögskolorna bedriver sfi huvudsakligen i småskalig form. Som visades i tabell 1 var snittet för samtliga anordnare cirka 600 kursdeltagare under 2016. Det är bara tre folkhögskolor som har fler än så, och dessa tre har tillsammans hela 45 procent av kursdeltagarna. Medianen är 94 kursdeltagare.

Högre andel kvinnor

Enkätsvaren visar att könsfördelningen bland kursdeltagarna var 53 procent kvinnor och 47 procent män. Av den statistik som beställts av Statistiska centralbyrån för 2016 (se nästa sida) framgår att folkhögskolorna hade en ännu något högre andel kvinnor. Räknat på alla anordnare av sfi var kvinnornas andel 51 procent. Folkhögskolorna når således en något högre andel kvinnor än övriga anordnare av sfi.

Tabell 3. Sfi på folkhögskola ht 2016–vt 2017. Kursdeltagare per kurs, plats, typ av sfi.[1]

Folkhögskola med betygsrätt 2017-08-31	Hade ej sfi	Antal kursdeltagare per studieväg och kurs (vissa uppgifter är skattade)										Plats för sfi		Typ av sfi		
		1A	1B	2B	2C	3C	3D	Ej nivå	Total	Kvinnor	Män	Fhsk	Filial	Folkhög- skole-sfi	Upp- drag	Entre- prenad
Albins folkhögskola	x			104		128	78		310	151	159	x		x		
Alma folkhögskola																
Birkagårdens folkhögskola	x															
Biskops-Arnö folkhögskola				17		26	16		59	29	30		x	x		
Dalkarlså folkhögskola		3	3						7	3	4		x	x		
Eslövs folkhögskola				17	10	504	404		935	483	452		x	x		
Finska folkhögskolan		72	91	128	136	335	165		927	654	273	x		x		
Folkhögskolan Hvilan		1	1	51	41	146	129		369	126	243	x	x	x		
Folkhögskolan i Angered				20		25	20		65	35	30		x	x		
Fornby folkhögskola			5	24	7	97	70		203	116	87	x		x		
Fristads folkhögskola			75	15	21	15	15		141	55	86	x		x		
Furuboda folkhögskola	x															
Geijerskolan		10	1	31	16		16		74	28	46	x				x
Glimåkra folkhögskola		72	20	90	70	34	51		337	145	192	x	x			x
Glokala folkhögskolan														(*)		
Gotlands folkhögskola								80	80	46	34	x		X		
Grimslövs folkhögskola	x															
Göteborgs folkhögskola				12	27	29	30		98	86	12	x	x	X		
Hagabergs folkhögskola			1	7	7				15	9	6	x		X		
Helsjöns folkhögskola			1		2	2	1		6	5	1		x	X		
Hjälmareds folkhögskola		1	4	4	9	12	5		35	19	16		x	X		
Hyllie Park folkhögskola		194	186	352	409	159	287		1587	842	745		x	X		
Härnösands folkhögskola														(*)		
Interkulturella folkhögskolan								210	210	126	84	x		x		
Jämskögs folkhögskola				80		80	20		180	74	106		x	x		
Karlskoga folkhögskola			10	7	5	33	51		106	50	56	x		x		
Klarälvdalens folkhögskola		8	19		21		10		58	19	39	x			x	
Kristinehamns folkhögskola	x															
Kvarnby folkhögskola				129	118	99	173		519	305	214	x		x		
Kvinnofolkhögskolan	x															
Leksands folkhögskola	x															
Litorina folkhögskola	x															
Långholmens folkhögskola	x															
Marieborgs folkhögskola	x															
Mo Gård folkhögskola		3							3	2	1	x		x		
Molkoms folkhögskola	x															
Mullsjö folkhögskola	x															
Runö folkhögskola	x															
S:ta Maria folkhögskola	x															
Sjöviks folkhögskola				45		28	27					x		x		
Skarpnäcks folkhögskola														(*)		
Skeppsholmens folkhögskola														(*)		
Skurups folkhögskola			40	25		26			91	38	53		x	x		
Stadsmissionens folkhögskola									33	17	16	x		x		
Sundbybergs folkhögskola														(*)		
Sunderby folkhögskola	x															
Sundsgårdens folkhögskola	x															
Sverigeafinska folkhögskolan		1	2	1	1	1	2		8	0	8	x				x
Södra Stockholms folkhögskola	x															
Tornedalens folkhögskola		8	13	20		24	19		84	46	38	x		x		
Valjevicens folkhögskola	x															
Wendelsbergs folkhögskola	x															
Vindelns folkhögskola	x															
Värnamo folkhögskola								78	78	28	50	x			x	
Västanviks folkhögskola		18	10	18		20	2		68	6	62	x	x	x		
Västerbergs folkhögskola														(*)		
Västerås folkhögskola		55	65	55	106	8	45		334	167	167	x	x	x		
Åredalens folkhögskola	x															
Älvsby folkhögskola														(*)		
Ölands folkhögskola				28		14	18		60	16	44	x		x		
Önnestads folkhögskola	x															
Österlens folkhögskola		79	76			32	5		192	109	83	x		x		
Östra Greve folkhögskola				170			200	90	460	255	205		x	x		
SUMMA		525	623	1450	1007	1877	1859	491	7732	4090	3642					
Andel		7%	8%	19%	13%	24%	24%	6%		53%	47%					

[1] Folkbildningsrådets enkät till folkhögskolor med betygsrätt i sfi, november 2017. Uppgifter saknas från Kista, Södertörns och Väddö folkhögskolor. (*) Använde betygsrätten för enstaka elever utan att ha sfi-kurs.

Spridning över Sverige

I tabell 4 finns den särskilda statistik som beställts av Statistiska centralbyrån för denna kartläggning. Tabellen utgår från skolkommun, vilket är den kommun där folkhögskolan har sitt säte. Siffrorna tar alltså inte hänsyn till att somliga skolor bedriver sfi i filialer, ibland i andra kommuner. Det framgår inte heller vilka olika kommuner som kursdeltagarna kommer ifrån.

Folkhögskolornas sfi fanns 2016 uppdelad på 26 skolkommuner i 11 av länen, vilket får anses vara en tämligen god spridning mot bakgrund av att sfi på folkhögskola utgör endast 3 procent av total sfi. Verksamheten är störst i Skåne län.

En jämförelse med siffrorna i tabell 3 pekar på att sfi under 2017 är spridd till fler skolkommuner än året före.

En fördjupad studie skulle kunna undersöka från vilka olika kommuner kursdeltagarna kommer, deras åldrar och utbildningsbakgrunder.

Tabell 4: Sfi på folkhögskola kalenderåret 2016.**Antal kursdeltagare per studieväg och kurs. Kön. Skolkommun.[1]**

Skolkommun, kommunkod	Antal kursdeltagare per studieväg och kurs uppdelat på män och kvinnor												Summa		
	1A		1B		2B		2C		3C		3D				
	Kvinno Män	r	Kvinno Män	r	Kvinno Män	r	Kvinno Män	r	Kvinno Män	r	Kvinno Män	r	Män totalt	Kvinno r totalt	Totalt
0180 Stockholm	3	19	10	52	48	62	64	125	33	33	57	111	215	402	617
0181 Södertälje			3	3	3	9		9					6	21	27
0683 Värnamo									44	22	19	5	63	27	90
0840 Mörbylånga						4	3	3					11	7	18
1230 Staffanstorps					24	4	11		41	35	28	16	104	55	159
1233 Vellinge					55	51	25	44	27	30	15	48	122	173	295
1256 Östra Göinge	30	19	15	13	34	18	22	17	20	8	23	3	144	78	222
1270 Tomelilla	10	28		4	18	16	11	15	3	3	3	9	45	75	120
1280 Malmö	56	65	45	71	186	147	140	227	112	95	123	157	662	762	1424
1282 Landskrona			3	6	18	20	10	15	6	7	10	12	47	60	107
1285 Eslöv					10	11	11	6	198	218	123	156	342	391	733
1480 Göteborg	8	51	9	64	39	81	37	171	121	208	55	202	269	777	1046
1490 Borås	3				16	13	21	9	10	7	21	12	71	41	112
1762 Munkfors	4	4		3	16	8		3	14	14	5	6	39	38	77
1883 Karlskoga					6	5	12	7	28	23	33	26	79	61	140
1980 Västerås	38	55	46	50	39	30	64	78	3	5	35	28	225	246	471
2029 Leksand	11	3	11	5	14	8	4	3	4	3		3	44	25	69
2081 Sandviken			4	3	15	7	36	27	4	9	16	24	75	70	145
2084 Hudiksvall	3		10	5	13	10	9		3	4	8	8	46	27	73
2280 Härnösand								3				3	0	6	6
2518 Övertorneå					4	3	5				4		13	3	16
2560 Älvsbyn						5							0	5	5
2583 Haparanda									3		3	3	6	3	9
SUMMA	166	244	156	279	566	512	485	762	674	724	581	832	2628	3353	5981
SUMMA	410		435		1078		1247		1398		1413				
Andel	7%		7%		18%		21%		23%		24%				

[1] Statistik från Statistiska centralbyrån beställd av Folkbildningsrådet. Skolkommun är den kommun där en folkhögskola har sitt säte

Studieresultat och antal timmar

Av tabell 5 framgår att av de elever som påbörjade sfi 2014 är det 65 procent som avslutade någon kurs med lägst godkänt resultat. 23 procent avbröt och 12 procent beräknas fortsätta sfi även efter 2016. Folkhögskolan hade en lägre andel som avslutade med godkänt resultat, 60 procent, och en högre andel som avbröt, 26 procent.

Folkhögskolorna hade högre andelar än snittet för godkända resultat på studieväg 1, vilket sannolikt hänger samman med vad som konstaterats om att folkhögskolan har många kursdeltagare som börjar studieväg 1, det vill säga har en kort utbildningsbakgrund. Möjligen är det deltagarnas bakgrund som förklarar den lägre godkännandegraden, den högre andelen avbrutna studier och även den högre andelen som fortsätter sfi även efter två år.

Det kan noteras att högst andel kursdeltagare som avbryter sin sfi finns hos de anordnare som betecknas "annan". Dessa anordnare har också den högsta andelen kursdeltagare på studieväg 3, det vill säga med lång utbildningsbakgrund, och med deltagare som därför kunde förväntas ha en högre andel godkända kurser. En förklaring till avbrotten kan givetvis vara att de fått jobb.

Tabell 5. Svenska för invandrare 2016.

Studieresultat för elever som påbörjat sin utbildning 2014.^[1]

Anordnare	Nybörjare 2014									
	Antal elever	A. Andel (%) som avslutat någon kurs med minst godkänt resultat	därav som högsta kurs						B. Andel (%) som avbrutit kurs	C. Andel (%) som fortsätter sfi
			1A	1B	2B	2C	3C	3D		
Totalt	48 575	65	4	2	11	8	7	32	23	12
Därav										
kommun	32 612	68	4	3	13	9	7	32	19	12
folkhögskola	976	60	5	4	12	9	8	23	26	14
studieförbund	1 942	66	2	2	6	6	9	40	24	10
annan	13 045	56	2	1	9	7	7	30	33	11

[1] Enligt Sveriges officiella statistik, www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/utbildning-i-svenska-for-invandrare/studieresultat. Observera att eftersom högsta uppnått resultat redovisas finns det en underskattning av antalet godkända resultat på lägre kurser.

Längre studietid i folkhögskolans sfi

I förordningen om sfi har ett riktvärde för undervisningens omfattning angetts till 525 timmar, ett värde som kunnat överskridas eller underskridas

beroende på elevens behov. Snittet 2016 för alla anordnare var 486 timmar. I tabell 6 visas, uppdelat på olika anordnare, hur många närvarotimmar som en elev behövt för att få godkänt upp till den kurs som senast avslutats.

Hos folkhögskolor går eleverna i de flesta av kurserna väsentligt fler timmar än snittet för att få godkänt resultat – från 7 till 42 procent mer tid och väsentligt mer än de stipulerade 525 timmarna.

Den större mängden elevtimmar skulle kunna förklaras av att kommunerna är effektivare i sin sfi-undervisning än övriga anordnare. Det kan också vara så att kommunerna har mer högmotiverade deltagare och/eller att folkhögskolorna har deltagare med sämre grundförutsättningar eller att folkhögskolorna även har andra inslag i sfi-kurserna än kommunerna har. Inga av dessa tänkta förklaringar framgår dock av statistiken. Av enkätsvaren framgår att folkhögskolors höga ambitioner att individanpassa kan vara en förklaring. En folkhögskola säger: ”Många deltagare har sämre förkunskaper och vi ser att dessa deltagare behöver fler timmar än kommunen har som norm – då har vi ofta lyckats få kommunen att höja sitt timtak för denna individ”.

Om veckor mäts i stället för antal timmar visar det sig att folkhögskolornas sfi-utbildning i studieväg 1 och 2 för två kurser har kortare utbildningstid och för två bara något längre utbildningstid än kommunernas. Med ett högre totalt timantal per elev innebär det att sfi på folkhögskolor har hög undervisningstäthet mätt i antal närvarotimmar per vecka.

Tabell 6. Svenska för invandrare 2016.

Genomsnittligt antal elevtimmar och veckor för elever som påbörjat sin utbildning 2014 och fått godkänt på någon kurs.[1] [2]

Anordnare	Nybörjare 2014 och som fått godkänt på någon kurs till och med 2016												
	Antal elever	Antal elevtimmar (t) respektive veckor (v), högsta avslutade kurs											
		1A	1B	2B	2C	3C	3D						
Totalt	31 416	470t	52 v	661t	71v	407t	52 v	628t	73v	373t	53v	491t	56v
Därav													
kommun	22 229	448t	51v	639t	70v	390t	51v	585t	71v	357t	52v	455t	56v
folkhögskola	581	664t	56v	704t	61v	450t	51v	765t	76v	528t	64v	640t	67v
studieförbund	1 276	669t	72v	778t	88v	540t	60v	758t	80v	412t	46v	572t	52v
annan	7 330	535t	55v	766t	72v	450t	55v	735t	78v	391t	57v	563t	59v

[1] Enligt Sveriges officiella statistik, www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/utbildning-i-svenska-for-invandrare/studieresultat. [2] Med elevtimmar avses genomsnittligt antal närvarotimmar.

Hur är kurserna organiserade?

Uppgifterna i detta och följande avsnitt bygger huvudsakligen på folkhögskolornas svar på Folkbildningsrådets enkät i november 2017.

Folkhögskola eller filial

Ungefär hälften av kursdeltagarna i folkhögskolornas sfi hade 2016/2017 sin utbildning förlagd till en folkhögskolefilial. Av de 32 folkhögskolor, som 2016/2017 bedrev sfi hade 25 utbildningen förlagd till folkhögskolan, varav 5 samtidigt bedrev sfi på en filial, och 9 folkhögskolor bedrev sfi enbart på filial.¹⁷

Många folkhögskolor har filialer, ofta i samma kommun som folkhögskolans säte, men det förekommer också att filialerna finns i andra kommuner. Kartläggningen innehåller inte uppgifter om var filialerna som hade sfi var lokaliserade. Bedömningen är att de huvudsakligen ligger i samma kommun som folkhögskolan.

Folkhögskolorna har de senaste decennierna väsentligt utökat sin verksamhet i filialer, vanligen motiverat med att komma närmare deltagarna och av utrymmesskäl. Vad gäller olika uppdragsutbildningar, utbildningar med tillfälligt bidrag och sfi är utbyggnaden av filialer kanske också en konsekvens av att folkhögskolorna vill begränsa sin ekonomiska risk, vilket kan ske genom att tillfälligt förhyra externa lokaler.

Målgruppsinriktning

Merparten av folkhögskolornas sfi har inte någon specifik inriktning. När det förekommer handlar det till exempel om sfi för olika akademikergrupper eller yrkes-sfi i anslutning till utbildningar för maskinförare, bilmekaniker och inom trädgård och odling. Det förekommer också sfi där målgruppen är personer med särskilda behov – funktionsnedsättning, posttraumatisk stress etc.

¹⁷ Tabell 3

Samverkan med andra

De flesta folkhögskolor med sfi har ingen samverkan med annan part. I de fall det finns samverkan är det med arbetsförmedlingen, kommunens vägledningscentrum, komvux, studieförbund, företag och folkhögskolornas huvudmän. En del samverkan är av formell art medan annan handlar om att ordna praktik eller att rekrytera deltagare.

Flexibilitet i tid och grupp sammansättning

Sammantaget är folkhögskolorna flexibla i hur sfi-undervisningen förläggs i tid.

Heltidsstudier i sfi på folkhögskolorna innehåller cirka 15–25 timmars undervisning per vecka. I praktiken har många elever deltidstudier eftersom de kan ha andra typer av aktiviteter parallellt med sfi.

Undervisningstidens förläggning på dagen skiftar mycket. En del folkhögskolor har förmiddagar, andra eftermiddagar, somliga har heldagar, ibland heldagar bara ena delen av veckan och det förekommer även kvällsundervisning.

Många folkhögskolor berättar hur de arbetar för att anpassa sfi efter deltagarnas behov. En försvårande omständighet är att det ofta är hög frånvaro och stor omsättning av deltagare, beroende på att de fått jobb, fått erbjudande om praktik eller ska besöka arbetsförmedlingen.

Grupp sammansättningen av deltagarna är flexibel i sfi-undervisningen på folkhögskolorna. Det verkar som att många folkhögskolor väljer att inte dela in sfi-undervisningen strikt efter studievägar och kurser. I stället bedöms deltagarnas nivå kontinuerligt och individuella avgöranden görs för när det är dags för prov, betyg och att gå vidare till nästa nivå. Samma studiegrupp kan innehålla deltagare som läser olika nivåer av sfi.

Kombination med andra folkhögskolekurser

Många folkhögskolor har ”ren” sfi, det vill säga utan andra inslag än undervisningen i svenska. Som visats i tidigare avsnitt är det också många folkhögskolor som ger deltagare i andra typer av kurser möjlighet att tentera och få betyg i sfi. De målgruppsorienterade sfi-kurserna kombineras vanligen även med annat kursinnehåll. I praktiken innebär arbetssättet att folkhögskolorna kan få arbeta parallellt med flera olika finansieringsgrunder för en och samma deltagare om denne har sin undervisning uppdelad på olika typer av kurser.

Sfi på folkhögskolevis

”Folkhögskolemässighet” innebär vanligtvis att folkhögskolan beskrivs som en utbildningsform utanför det formella utbildningssystemet, att det finns stor frihet att självständigt utforma pedagogiken och anpassa den till deltagarnas behov och mål, att deltagarna söker sig dit frivilligt, att folkhögskolan kännetecknas av demokratiska arbetssätt och deltagarinflytande samt att det finns en koppling till civilsamhället.

Vad folkhögskolan betyder för dem som studerar där har sammanfattats i en deltagarstudie över folkhögskolans deltagare: ”Den för många nya erfarenheten att bli sedd och lyssnad på i folkhögskolan i kombination med en positiv studiemiljö och umgänget med nya kamrater har skapat ett bättre självförtroende och stärkt tron på den egna förmågan att studera. I förlängningen skapar en sådan utveckling bättre förutsättningar för att våga ta steget till vidare studier.”¹⁸

Enkätsvaren visar att folkhögskolorna verkar arbeta flexibelt, självständigt och individanpassat med sfi. Det har inte varit en uppgift för kartläggningen att jämföra med andra anordnare, men det kan möjligen vara så att andra utbildningsanordnare inte arbetar så flexibelt med sfi som folkhögskolorna. I så fall finns det anledning att tala om ”sfi på folkhögskolevis”. I enkäten har frågor ställts dels kring hinder för att arbeta folkhögskolemässigt med sfi, dels vad som skulle karaktärisera sfi på folkhögskola om kurserna kunde genomföras fullt ut på folkhögskolevis och dels om sfi på filial skiljer ut sig på något sätt. Svaren redovisas nedan.

Hinder för folkhögskolemässighet

Ett hinder som anges är att ersättningen är så låg att det inte går att ha så små grupper som folkhögskolemässigheten kräver. Hög lärartäthet är en faktor som anses viktig, men som är svår att förverkliga i sfi på grund av såväl låga ersättningsnivåer som höga lärarlöner.

En konsekvens är att deltagarna inte uppges kunna få lika mycket stöd som deltagarna i andra folkhögskolekurser kan få.

Ett annat hinder är att kommunerna ligger på för att deltagarna ska bli färdiga med sina sfi-studier, medan folkhögskolorna bedömer att somliga deltagare behöver mer tid på sig.

¹⁸ Folkbildningsrådet (2015)

Som hinder anges även deltagarnas uppsplittrade tid hos andra aktörer som gör att folkhögskolan inte kan arbeta med deltagarna på heltid, vilket anses vara en ideal förutsättning för folkhögskolan.

Uppdelningen av sfi i studievägar och kurser där deltagarna delas in efter förutsättningar anser några inte är nödvändig, då folkhögskolans pedagogik bygger just på att deltagarna i samma grupp har olika bakgrunder och förutsättningar.

Det faktum att sfi har en färdig kursplan med kunskapsmål anses stå i strid med folkhögskolans idé, som är att planer och mål utformas tillsammans med deltagarna. Det ses som otillfredsställande att sfi:s nationella styrdokument är överordnade folkhögskolans arbetssätt. En del anser att de nationella proven i sfi går rakt emot vad folkhögskolan står för. Somliga anger betygen som den faktor som gör att de väljer att inte bedriva sfi-utbildning på folkhögskolan.

Många folkhögskolor tonar ned idékonflikten och menar att de arbetar pragmatiskt, de gillar läget och gör det bästa av situationen. En del anser att det går att harmonisera de olika pedagogiska grundmodellerna bland annat därför att sfi:s styrning inte innehåller några metodiska anvisningar. Men för merparten ses regelverket kring sfi som en faktor som gör det svårare att arbeta så flexibelt som folkhögskolan har som ideal.

Det finns även en administrativ börda som påtalas. För folkhögskolorna innebär sfi att de måste hålla igång parallella system för betyg respektive omdömen och att de måste använda olika system för inrapportering av resultat.

En folkhögskola som har personer med funktionsnedsättning i sfi ser etableringsplanens två år som en för kort tid. För exempelvis döva innebär sfi att lära sig både svenska och svenskt teckenspråk.

Det kan sägas vara anmärkningsvärt att så många bedriver sfi samtidigt som de säger att det är svårt att göra det på ett folkhögskolemässigt sätt.

Något mindre än en tredjedel av folkhögskolorna som svarat på enkäten svarar nej på frågan om det finns hinder för att bedriva sfi folkhögskolemässigt. Utifrån det går det knappast säga att en tredjedel av samtliga landets folkhögskolor inte ser några hinder. Det kan vara så att många folkhögskolor inte ens överväger att ha sfi utifrån att de redan känner till svårigheterna att uppnå folkhögskolemässighet i sfi.

De som inte ser några hinder med folkhögskolemässigheten har kanske bättre grundförutsättningar än andra folkhögskolor att bedriva sfi på det sätt de vill, såsom att de har lokaler och lärartid som behöver fyllas, höga timersättningar och lätt att rekrytera deltagare. Av enkätsvaren framgår att

de flesta som inte ser några hinder med folkhögskolemässigheten uppger att de har ett bra samarbete med kommunen.

Mer än hälften av de som inte ser några hinder att bedriva sfi folkhögskolemässigt under rådande förhållanden uppger ändå att de helst vill ha en annan modell för sfi på folkhögskola, framför allt önskas möjligheten att tillämpa folkhögskolans omdömessättning i stället för betyg.

Sfi på folkhögskolevis fullt ut

En beskrivning av hur sfi idag bedrivs på folkhögskolorna speglar sannolikt inte fullt ut vad som skulle kunna åstadkommas om de hinder för folkhögskolemässigheten som folkhögskolorna påtalar var undanröjda. Utifrån de hinder som nämnts utkristalliserar sig ett antal kännetecken för en folkhögskolemässig sfi: små gruppstorlekar, hög lärartäthet, att studierna får ta den tid som individen behöver, att planer och mål görs av deltagarna och inte genom kursplaner, att betygskriterier inte används samt att sfi skulle vara med andra inslag integrerad heltidsaktivitet.

En folkhögskola uttrycker att folkhögskolan har ”en unik pedagogik där individen står i centrum för samtalet och processen”.

Enkätsvaren på frågan vad som skulle känneteckna sfi-kurserna om de kunde genomföras fullt ut på folkhögskolevis har flera gemensamma komponenter. En är ett högt mått av integrering med andra folkhögskoleverksamheter och med lokalsamhället. En annan komponent är att kunna erbjuda deltagarna en utbildningskedja och följa dem från asylfasens Svenska från dag ett via sfi till mer avancerade studier både i svenska och andra ämnen genom Allmän kurs eller en yrkeskurs. En tredje komponent är en tydligare individ- och behovsanpassning i allt detta, förstärkt av studie-, yrkes- och livsvägledning. En fjärde komponent är att kunna tillämpa folkhögskolans omdömessättning i stället för sfi-betygen. En femte är att utforma sfi utifrån folkhögskolornas egna verksamhetsidéer och i samklang med statens syften med statsbidraget till folkbildningen.

Folkhögskolorna ser sin miljö som en möjlighet för sfi-deltagarna att ”bada” i svenska språket. De vill kunna kombinera sfi med studiebesök, kultur- och friskvårdsaktiviteter, eget skapande och folkhögskolegemensamma aktiviteter.

Några folkhögskolor tycker att en hel del av det som här nämnts som sfi på folkhögskolevis går att förverkliga under rådande omständigheter.

Sfi på folkhögskolevis på filialer

Fördelen med filialer är att de ofta är mer tillgängliga för deltagarna. Men många anser att på filialerna är det inte möjligt att fullt ut bedriva sfi

folkhögskolemässigt. Filialerna saknar hela folkhögskolans miljö, kan inte på samma sätt erbjuda ett ”språkbud”, har ofta få deltagare med svensk bakgrund och har färre verksamheter som skulle gå att integrera med.

Emellertid har flera folkhögskolor på sina filialer just det utbud som täcker in de typer av andra verksamheter som ett mer integrerat arbetssätt för målgruppen skulle behöva.

Det finns också folkhögskolor som endast är dagfolkhögskolor och som har likvärdig verksamhet i flera lokaliteter. För dessa är det ingen större skillnad på var sfi erbjuds.

En del folkhögskolor påpekar att filialen utgör fullvärdig folkhögskola. I en del fall har dessutom filialerna eller dagfolkhögskolorna en större samlad verksamhet än moderskolan.

Det är således inte entydigt så att filialerna ligger i lä då det gäller att erbjuda sfi på folkhögskolevis.

”Etableringssvenska”

Sammanfattningsvis menar folkhögskolorna att sfi på folkhögskolevis borde vara något vidare än nu. Folkhögskolorna vill kunna erbjuda en större bredd av verksamheter och använda sig av folkhögskolans hela potential för att bidra till de nyanländas etablering i Sverige. En folkhögskola säger: ”Folkhögskolan står för mjuka värden. Deltagarna är inte här som invandrare utan som människor, vi vill att de ska känna tillhörighet”. En annan skriver: ”Sfi på folkhögskola skulle vara en integrationsutbildning, inte en språkutbildning.”

Kanske kunde folkhögskolornas ambitioner för sfi samlas i ett begrepp såsom ”etableringssvenska”. För att bygga sfi på folkhögskolevis bedömer en stor del av folkhögskolorna att det vore önskvärt med en frikoppling både från det statliga sfi-regelverket och från den kommunala byråkratin kring sfi. Man menar att folkhögskolorna är egen utbildningsform sedan 2014 och inte borde styras av regler för kommunal vuxenutbildning.

Flera pekar på Etableringskursen som en förebild för hur sfi på folkhögskolevis skulle kunna utvecklas.

Det finns delade meningar om finansieringen av sfi bäst sker i nuvarande form genom kommunala ersättningar, om den borde ha en ny egen finansieringsform eller om den borde integreras i statsbidraget från Folkbildningsrådet. För det senare alternativet skriver en folkhögskola: ”Sfi på folkhögskola borde ha samma villkor som Allmän kurs gällande finansiering, motsvarande bedömning och möjlighet till heltid”.

Samarbetet med kommunerna och ersättningen för sfi

Rekryteringen av deltagare

Folkhögskolan får rekrytera deltagarna till sfi på egen hand. Många uppger att den huvudsakliga kännedomen om att en folkhögskola har sfi sprids från person till person.

Kommunerna har ett ansvar att informera om vilka anordnare som finns. En del folkhögskolor menar att det inte sker och tror att det beror på att kommunerna har press på sig att fylla sina egna sfi-kurser. När kommuner har kö till sin egen sfi verkar det vara lättare för dem att hänvisa till folkhögskolan som en möjlighet. Det finns alltså en konkurrenssituation med kommunerna att ta hänsyn till. Ett flertal folkhögskolor uttrycker missnöje med att de inte upplever stöd från kommunen i rekryteringen av deltagare.

Efter att en person vänt sig till en folkhögskola med önskan om att få gå sfi tas kontakt med personens hemkommun, som klargör om personen är berättigad att gå sfi och därefter får personen på nytt ta kontakt med folkhögskolan och ta med sig ansökningsdokument. I några fall har en modell skapats i samråd mellan kommunen och övriga anordnare för att förenkla denna process.

En del folkhögskolor uppger att de har ett gott samarbete med kommunerna, flera nämner Malmö som ett bra exempel. En del har en upparbetad samverkan med insyn i kösystemet. Andra folkhögskolor har ingen samverkan alls med kommunen.

Överlag är folkhögskolorna väldigt beroende av hur kommunen agerar kring sfi. Exempelvis kan ett beslut om att all sfi ska upphandlas påverka förutsättningarna radikalt. Ibland hänvisar kommunerna deltagare till folkhögskolan, till exempel vissa målgrupper såsom icke läs- och skrivkunniga eller kortutbildade, men oftast sker ingen hänvisning alls. I allmänhet verkar alltså kommunerna inte informera aktivt om folkhögskolealternativet. Detta påverkar i grunden möjligheterna att få tillräckligt med deltagare till sfi, särskilt vid nystart av verksamhet.

En del folkhögskolor säger att en stor del av deras sfi-deltagare kommer från Etableringskursen på samma folkhögskola.

Krångligt anser många

Många folkhögskolor tycker det är krångligt att anordna sfi. Deltagarna får fritt söka sig till folkhögskolorna men det är deras respektive hemkommuner som dikterar villkoren. Kritik framförs mot att exakta antal studietimmar stipuleras för de olika kurserna i stället för att medge individanpassning. Rutinerna för ansökan upplevs administrativt krävande. En del folkhögskolor säger att de avstår att anordna sfi av dessa administrativa skäl.

Av alla folkhögskolor i landet är det ett nittiotal som inte har betygsrätt för sfi. Dessa ingår inte i den enkätunderlaget och det är därför svårt att bedöma om det bland dessa finns folkhögskolor som har övervägt att bedriva sfi men avstått.

Ekonomi huvudorsak till att inte ha sfi

I enkäten finns en hel del kommentarer från de folkhögskolor som har sökt och fått betygsrätt, men som sedan inte bedriver sfi-undervisning. Några säger att de främst velat använda betygsrätten som en möjlighet att ge betyg åt enstaka elever på folkhögskolans ordinarie kurser. En del menar att de inte vågar starta därför att de inte har tillräckligt gott samarbete med kommunen eller har svårt att tränga in i kommunens rutiner kring sfi, och därmed inte vet om de kommer att få deltagare.

Men flertalet uppger ekonomiska skäl. Det handlar främst om att kommunernas ersättning bedöms vara för låg för att få verksamheten att gå ihop. Det spelar också in att löneläget för sfi-lärare bedöms ligga för högt för att man ska ha råd att satsa. Det uttrycks även som att det är svårt att konkurrera med kommunens möjlighet att ge så höga löner. Flera folkhögskolor har lagt ner sfi på grund av att de inte fått verksamheten att gå runt ekonomiskt.

Bidragande till de ekonomiska svårigheterna är troligen att folkhögskolorna ofta bedriver sfi med få deltagare och med en strävan att ha små grupper. Småskaligheten är svår att få att gå ihop med nuvarande ersättningsmodell.

Ersättningsnivåer

Den totala kostnaden för sfi i hela Sverige under 2016 var 3,1 miljarder kronor. Kostnaden per heltidsstuderande var 39 800 kr, en ökning med 5 procent från året före. Övriga komvux kostade 47 600 per

heltidsstuderande.¹⁹ För folkhögskolornas sfi finns inte kostnaden specificerad.

Några folkhögskolor är nöjda med ersättningsnivåerna, men många folkhögskolor uppger att ersättningen från kommunerna är för låg för att kunna bedriva undervisningen på det sätt de önskar. Konsekvensen är framför allt att det blir för stora grupper.

Förutom att ersättningen ofta är olika för de olika nivåerna i sfi skiftar ersättningsnivåerna kraftigt mellan kommunerna. En och samma folkhögskola kan ha flera olika ersättningsnivåer och ersättningsmodeller för olika elever. Av enkätsvaren framgår inte hur finansieringen i varje enskilt fall går till. Många anger att det finns en timersättning, och denna kan ibland gälla för en hel kurs oavsett elevernas närvaro, men ibland gäller ersättningen endast närvarotimmar.

Någon enstaka folkhögskola har haft möjlighet att påverka ersättningen efter diskussion med kommunen. Men i allmänhet gäller kommunens prislista. Fastän timpriser inte efterfrågats i enkäten har några uppgett vad de får i ersättning, och beloppen rör sig mellan 40 och 72 kronor. Studieväg 1 verkar kunna ha en högre ersättning än studieväg 3.

¹⁹ www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/utbildning-i-svenska-for-invandrare/kostnader

Skolinspektionens tillsyn

Skolinspektionen är tillsynsmyndighet för sfi även på folkhögskola, som i övrigt har en tillsyn som är reglerad av Folkbildningsrådet.

Skolinspektionen ger tillstånd som ger betygsrätt. Av 282 beslut om tillstånd för komvux, sörvux och sfi fram till och med 2017-08-31 berörde 77 av besluten folkhögskolor. Antalet folkhögskolor som beviljats betygsrätt för sfi var 66.²⁰

Vid en ansökan om tillstånd för betygsrätt för sfi bedömer Skolinspektionen om utbildningsanordnaren har förutsättning att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen och om utbildningen i övrigt bedöms vara av god kvalitet. I ansökan ska frågor besvaras bland annat om organisation, genomförandet av utbildningen, rektors behörighet, betygssättning och betygshantering, provning, statsbidrag från Folkbildningsrådet, samarbete med Arbetsförmedlingen och om elevernas möjlighet att kombinera utbildningen med förvärvsarbete.²¹

Två granskningar av angränsande verksamheter

Skolinspektionen har i en rapport från 2010 granskat sfi-verksamheterna utifrån att sfi återkommande och sedan lång tid tillbaka har kritiserats för att deltagarnas individuella förutsättningar och mål inte har varit utgångspunkten i utbildningens utformning och innehåll. Granskningen visade att möjligheten för deltagare i sfi att påverka behöver stärkas och att individualiseringen behöver utvecklas ytterligare. Det kan ske genom yrkesinriktningar, kombinationer med praktik, yrkesvägledning under sfi-studiernas gång, undervisningsmetoder, lärarnas kompetens och gruppstorleken. Ingen folkhögskola ingick i granskningsunderlaget.²²

I en rapport från 2016 redovisas en granskning av tio utbildningsanordnare som har betygsrätt för komvux. Ingen folkhögskola ingick i granskningen, som avgränsades till uppdragsutbildning. Skolinspektionen noterar att anordnarna inte omfattas av krav på egenkontroll i form av ett systematiskt kvalitetsarbete, vilket bland annat leder till att uppdragsavtal kan vara mer

²⁰ Uppgift från Skolinspektionen 2017-11-08

²¹ www.skolinspektionen.se/sv/Tillstandsprovning/Betygsratt-for-vuxenutbildning/

²² Skolinspektionen (2010). Svenskundervisning för invandrare (sfi) – en granskning av hur utbildningen formas efter deltagarnas förutsättningar och mål. Rapport 2010:7. Stockholm: Skolinspektionen.

styrande för utbildningen än elevernas rätt till en god utbildning. Anordnarna menar att regelverket för vuxenutbildningen är svårgenomträngligt. Vuxenutbildningen har stora skillnader i regelverk beroende på om den arrangeras som uppdrag, entreprenad eller sker på folkhögskola. Vissa anordnare kan inte ange om den utbildning de ger är uppdragsutbildning eller sker på entreprenad. Flera anordnare menar att de skaffat tillstånd för betygsrätt för att kommuner sett detta som en kvalitetsstämpel. Skolinspektionen anser att styrningen av uppdragsutbildning måste öka.²³

Utifrån enkätsvaren för denna kartläggning kan sägas att folkhögskolorna har en mycket tydlig inriktning på individens behov, varför de borde vara särskilt intressanta som anordnare utifrån de påtalade bristerna hos andra anordnare. Vidare bekräftar enkäten bilden av att vuxenutbildningens regelverk är svårgenomträngligt.

Genomförd tillsyn

På förfrågan har Skolinspektionen meddelat att tillsyn av sex folkhögskolor skedde bland annat 2012 och 2013. Vissa folkhögskolor kan även ha ingått i tillsyn av kommunernas entreprenader. Skolinspektionen har planer på att göra riktad tillsyn på dessa under våren 2018.²⁴

Folkhögskolornas erfarenhet av kontakter med Skolinspektionen

Folkhögskolorna har främst haft kontakt med Skolinspektionen i samband med ansökan om betygsrätt. De upplever att de får god service även när andra frågor ställs, till exempel om vilka regler som gäller i förhållande till kommunen.

Några folkhögskolor har erfarenhet av granskningar, ibland till följd av anmälningar. Granskning har bland annat skett gällande system för rättssäker och likvärdig betygssättning. Alla som uppger i enkätsvaren att de granskats meddelar att granskningen skett utan anmärkning.

²³ Skolinspektionen (2016). *Utbildningsanordnare med betygsrätt*. Stockholm: Skolinspektionen.

²⁴ E-post från Skolinspektionen 2017-11-22, 2017-12-07

Betygssättningen

Sfi på folkhögskolorna betygsätts utifrån Skolverkets riktlinjer och kriterier. Betygen sätts främst i samband med reguljära sfi-kurser. Dessa har inte alltid en grupp sammansättning som bygger på nivågruppering. Ofta görs bedömningar under kursernas gång, individ för individ, för att avgöra när det är dags att göra prov, få betyg och gå vidare till nästa nivå.

Det förekommer också, om än i begränsad omfattning, att deltagare i andra kurser än sfi erbjuds möjlighet att göra prov och få betyg.

Folkhögskolorna menar att betygssystemet för sfi inte utgår från den pedagogiska grundsyn som folkhögskolan hävdar att man har, vilket bland annat formuleras som att folkhögskolans omdömen handlar om deltagarnas kapacitet för framtida studier, medan sfi-betygen handlar om kunskapsnivåer. En del anser att betygssättandet och dess fokus på prov och bedömning negativt inverkar på möjligheterna att bedriva sfi på folkhögskolevis.

Kritik framförs mot att graderade betyg sätts på de lägsta nivåerna av sfi, man ser ingen nytta med det och anser det skulle räcka med godkänt eller icke godkänt som betyg. En del ser inte heller någon nytta för deltagarna med graderade betyg på de högre nivåerna.

Tillgång till lärare

Läsåret 2016/17 bestod personalen för sfi hos kommunerna av cirka 2 400 lärare, varav 73 procent med pedagogisk högskoleexamen. Hos övriga anordnare fanns cirka 1 000 lärare, varav 65 procent hade pedagogisk högskoleexamen.²⁵ Hur det ser ut i folkhögskolorna framgår inte av statistiken.

Av enkätsvaren framgår att en fjärdedel av folkhögskolorna uppger att det är svårt att få tag i behöriga sfi-lärare. En av förklaringarna är att det är svårt att matcha det högre löneläge som sfi-lärarna har.

Merparten av folkhögskolorna har lyckats få behöriga sfi-lärare. Några uppger löneläget som en svårighet, medan andra inte ser att det är någon skillnad i löneläge gentemot övriga lärare på folkhögskolan.

En folkhögskola menar att för många sfi-lärare är folkhögskolan en intressant arbetsplats eftersom där bedrivs sfi på ett sätt som tilltalar pedagogiskt sett.

Många sfi-lärare har fler timmar i undervisning än övriga folkhögskollärare, men det är inte alltid så.

²⁵ www.siris.skolverket.se

Bilaga. Enkätfrågor

Folkbildningsrådet

2017-11-10

Till rektorer i folkhögskolor med betygsrätt för svenska för invandrare

Enkät om svenska för invandrare på folkhögskola

Er folkhögskolas kurs/kurser i sfi ht 2016 och vt 2017

1. Hade er folkhögskola sfi-kurser under perioden ht 2016 och vt 2017?

Kryssa ett alternativ!

☐ Vi hade ingen sfi under denna period. Kommentera gärna: ...

-> Gå till fråga 8

☐ Vi hade följande kurser (antal) och kursdeltagare (antal, kön) i sfi under denna period

A1 Antal kurser Totalt antal kvinnor män

B1 Antal kurser Totalt antal kvinnor män

B2 Antal kurser Totalt antal kvinnor män

C1 Antal kurser Totalt antal kvinnor män

C2 Antal kurser Totalt antal kvinnor män

D Antal kurser Totalt antal kvinnor män

Frågorna 2–4: specificera per kurs eller beskriv vad som huvudsakligen gäller!

2. Beskriv omfattningen av kurserna (timmar per vecka/heltid/deltid):

Om deltid: Kombinerades kurserna med andra studier på folkhögskolan och i så fall hur gjordes det? ...

3. Beskriv förläggning på dagen (förmiddag/eftermiddag/kväll): ...

4. Bedrevs kurserna på folkhögskolan? ☐ ja ☐ nej. På filial? ☐ ja ☐ nej

5. Om ni hade sfi med inriktning på målgrupp/yrke, vilken/vilket i så fall? ...

6. Vilket stämmer? Kryssa ett eller flera alternativ och kommentera gärna!

☐ Vi bedriver sfi som ”utbildning som motsvarar sfi” med folkhögskolan som huvudman (dvs med kommunal ersättning men inte genom upphandling)

[] Vi bedriver sfi på uppdrag (av Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, företag)

[] Vi bedriver sfi som entreprenad (upphandlat av kommun)

Kommentar: ...

7. Samverkade ni med någon annan part om sfi – med vilken och om vad? ...

Sfi på folkhögskolevis

8. Finns det hinder för er att bedriva sfi folkhögskolemässigt? Vilka i så fall? ...

9. Om sfi kurserna kunde genomföras fullt ut på folkhögskolevis ...

a. ... vad skulle då känneteckna kurserna?...

b. ... på en filial – vad i folkhögskolemässigheten skulle förändras? ...

Betygssättningen

10. Kommentera systemet för betygssättning i sfi i förhållande till folkhögskolans omdömessättning i andra kurser: ...

Samarbetet mellan kommun och folkhögskola

11. Hur fungerar rekryteringen av deltagare till er sfi i praktiken? Hur agerar kommunerna? ...

12. Hur fungerar ersättningsmodellerna utifrån er folkhögskolas behov? ...

13. Andra kommentarer om samarbetet med kommunerna: ...

Skolinspektionens tillsyn

14. Kommentera erfarenheter av kontakter med och tillsyn av Skolinspektionen: ...

Tillgång till lärare

15. Kommentera tillgången till lärare för folkhögskolans sfi? ...

Andra synpunkter

16. Har ni andra synpunkter på hur sfi bedrivs eller skulle kunna bedrivas på folkhögskola? ...

